

ฟาร์มสถานศึกษากับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามข้อเสนอสี่เสาหลัก การศึกษาของยูเนสโก

Educational Institution's Farm and the Promotion of Learning throughout Life in according to UNESCO's 4 Pillars of Education

อิสรีย์ ทรัพย์นุ้ย^{1,*}, พัชรภา กล้าหาญ¹, อรวรรณ บุญทัน¹, ปาจารย์ ชิบังเกิด¹, วรณวิภา เล้าอรุณ¹
Issaree Supnui¹, Patcharapa Klahan¹, Orawan Boontun¹, Pajaree Zibangkerd¹, Wanwipha Lao-arun¹
(วันรับบทความ : 18 กันยายน 2566/วันแก้ไขบทความ : 25 ตุลาคม 2566/วันตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2566)

(Received Date : Sep 18th, 2023, Revised Date : Oct 25th, 2023, Accepted Date : Oct 30th, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของฟาร์มสถานศึกษาตามข้อเสนอสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 158 คน จำแนกเป็นนิสิตที่ไม่มีตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารงานฟาร์ม จำนวน 148 คน และมีตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารงานฟาร์ม จำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนาประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของฟาร์มสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.70) โดยการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริงมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ การเรียนรู้เพื่อชีวิต ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.69) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.70) และการเรียนเพื่อรู้ ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ และผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นิสิตสะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่า การปฏิบัติงานในฟาร์ม สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามข้อเสนอสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโกได้ทุกด้าน

คำสำคัญ : สี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฟาร์มสถานศึกษา
เกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา

¹ ภาควิชาการพัฒนามนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

¹ Department of Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Kamphaeng Saen campus.

* ผู้ติดต่อหลัก Email: fedukjn@ku.ac.th

* Corresponding author Email: fedukjn@ku.ac.th

Abstract

This research aimed to examine the opinions toward the promotion of learning throughout life of the educational institution's farm in the light of UNESCO's 4 Pillars of Education. Research informants were 158 1st-4th-year students majoring in Agricultural and Environmental Education from the Faculty of Education and Development Sciences at Kamphaeng-Sean Campus of Kasetsart University. Among those informants, 148 were students who were not members of the Administrative Committee of the Department of Human and Community Resource Development's Farm, and 10 were Committee members. Research data were collected using a questionnaire, an in-depth semi-structured interview, and participatory observation. Descriptive statistics, namely, frequency, mean, standard deviation, and percentage were used to analyze quantitative data. Qualitative data were analyzed by content analysis.

The results were found as follows: The students' opinions toward the promotion of learning throughout the life of the educational institution's farm were average at a very high level ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.70). According to UNESCO's 4 Pillars of Education, the mean of "Learning to do" was at the highest level ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.70), followed by "Learning to be", "Learning to live together", and "Learning to know" ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.69, $\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.70, $\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.71), respectively. Furthermore, data from the in-depth interview revealed students' identical reflections that the hands-on experiences from the farm activities promoted learning throughout life in according to all aspects of UNESCO's 4 Pillars of Education.

Keywords : UNESCO's 4 Pillars of Education, the promotion of lifelong learning, educational institution's farm, Agricultural and Environmental Education

บทนำ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน บนฐานการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวัน (Bagnall, 2016) UNESCO (2004) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า คือกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ อันประกอบไปด้วยทุกรูปแบบและประเภทของการเรียนรู้ ถือเป็นหลักปรัชญาที่สำคัญในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนรากฐานทางวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ โดยยึดแนวทาง “สี่เสาหลักทางการศึกษา (Four Pillars of Education)” เป็นหลักการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) Learning to Know หมายถึง การจัดการศึกษาที่เสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำหรับต่อยอดเพื่อการทำงานในอนาคต 2) Learning to Do หมายถึง การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนความรู้สู่ขั้นการปฏิบัติและพัฒนาสู่ขั้นวิชาชีพ (Occupation Skills) ที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างมีประสิทธิภาพ 3) Learning to Live Together หมายถึง การจัดการศึกษาที่พัฒนาทักษะและค่านิยมทางสังคม ได้แก่ ความเคารพและความห่วงใยต่อผู้อื่น ทักษะการเข้าสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการยอมรับความหลากหลายของบุคคล เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ 4) Learning to Be หมายถึง การจัดการศึกษาที่เสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองทั้งระหว่างร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์รวมของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Scatolini, 2010)

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) มีการระบุถึงแผนการพัฒนาประเทศสาขาเกษตรเพื่อยกระดับศักยภาพเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรสู่ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรสมัยใหม่ โดยหนึ่งในแนวทางของแผนปฏิบัติการ คือ การสร้างและพัฒนากำลังคนคุณภาพในภาคเกษตร เพื่อให้มีความรู้ความสามารถรอบด้าน มีทักษะที่จำเป็น และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อรองรับการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรและการผลิตที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2022) ดังนั้น การจัดการศึกษาด้านการเกษตรจึงมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาประเทศและอาชีพเกษตรโดยตรง การศึกษาเกษตรได้จัดครอบคลุมและ/หรือสอดแทรกในหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ เพื่อผลิตกำลังคนระดับฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญในทักษะวิชาชีพ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน (Sirivan, 2014) การเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by doing) งานฟาร์มในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และสนับสนุนการเรียนการสอน การปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในวิชาชีพเกษตรที่จะประกอบอาชีพได้ต่อไป (Panyakom, 2015)

มหาวิทยาลัยถือได้ว่าเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการสร้างหลักสูตรและแหล่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ratana-Ubol & Henschke, 2015; Yang et al., 2015) แหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม เรียนรู้ได้ด้วยตนเองที่เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพบนวิถีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล (Learning Style) (Chiappe et al., 2020) ข้อจำกัดของการศึกษาในระบบที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ความรู้และทักษะที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตทั้งชีวิต (Luka & Sungsi, 2015) ในขณะที่ Jaldemark & Bång (2020) ได้เน้นย้ำถึงบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 ทั้งสองบทบาทคือ การเตรียมตัวผู้เรียนสำหรับโลกของการทำงาน และการเตรียมผู้เรียนสู่การพัฒนาด้านความเป็นมืออาชีพด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Charungkaitikul & Henschke, 2014; Lichtman, 2017) ดังนั้นมหาวิทยาลัยเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญ

ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ในชุมชนและสังคม ดังนั้น การศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้พร้อมสำหรับการดำเนินทุกช่วงชีวิต ทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงาน และสามารถปรับตัวให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ทั้งองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน และการปรับตัวให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตลอดช่วงชีวิต

ฟาร์มภาควิชาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านประสบการณ์ตรงในรูปแบบกิจกรรมทางด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาได้อย่างหลากหลายครอบคลุมทักษะทางด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาเบื้องต้นของผู้เรียน ทักษะวิชาชีพทางการเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ รวมถึงทักษะการเป็นผู้นำการจัดกิจกรรมทางการเรียนรู้ทางด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา (Department of Human and Community Resource Development, 2023) อีกทั้งการจัดประสบการณ์ในฟาร์มยังอยู่ภายใต้การดูแลและการให้คำแนะนำของคณาจารย์อย่างใกล้ชิดที่ช่วยกล่อมเกลாதั้งในด้านลักษณะนิสัยการทำงาน พัฒนาจิตสำนึกทางด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ให้รู้จักตนเองและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้แบบสันติวิธี (Supnui, Tanpichai, & Soopunyo, 2013) งานวิจัยนี้จึงมุ่งหาคำตอบตามความคิดเห็นของนิสิตซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ระหว่างประสบการณ์จริงบนฐานงานฟาร์มกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ตามความคิดเห็นตามกรอบสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ประกอบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของฟาร์มสถานศึกษาตามข้อเสนอสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มภาควิชาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
2. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาควิชาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กรณีศึกษา (Case Study) เป็นวิธีการหลักในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่หลากหลาย และนำเสนอมุมมองทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบองค์รวมในเชิงลึก (Aurini et al., 2016) ร่วมกับระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (quantitative methods) และเชิงคุณภาพ (qualitative methods) เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กันยายน ปีการศึกษา 2566

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ชั้นปีที่ 1-4 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคต้นปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 162 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของนิสิตระดับปริญญาตรีหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคต้นปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 162 คน โดยใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1973) กำหนดให้ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 116 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจริงตามความสะดวก Convenience sampling ได้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 148 คน ซึ่งมากกว่าเกณฑ์กลุ่มขนาดตัวอย่างที่ยอมรับความเชื่อมั่นได้ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ผลการวิจัยจากทั้ง 148 คน กำหนดการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) สุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถามผ่าน Google Form จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Selection)

2) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษา โดยใช้เกณฑ์เลือกเฉพาะเจาะจง คือ ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการบริหารงานฟาร์มนิสิตสาขาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษา (Supnui, 2022) ที่ได้พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแล้วมาเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับตามแนวคิดของ Likert จำนวนทั้งสิ้น 45 ข้อ สอบถามการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเรียนเพื่อรู้ จำนวน 13 ข้อ 2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง จำนวน 10 ข้อ 3) การเรียนรู้เพื่อชีวิต จำนวน 12 ข้อ และ 4) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน จำนวน 10 ข้อ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3) เครื่องบันทึกเสียง 4) กล้องและภาพถ่าย และ 5) รายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2566

การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามออนไลน์ ผ่านทาง Google Forms จากนั้นเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติพรรณนาประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกภาคสนาม เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และความเที่ยงตรงของข้อมูล (triangulation technique)

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 148 คน พบว่า นิสิตที่ตอบแบบสอบถามกำลังศึกษาอยู่ในชั้นที่ 2 มากที่สุดจำนวน 52 คน (ร้อยละ 35.14) รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 36 คน (ร้อยละ 24.32) และระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 35 คน (ร้อยละ 23.65) ตามลำดับ นิสิตที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเพศหญิง มีจำนวน 93 คน (ร้อยละ 62.84) และเพศชาย มีจำนวน 55 คน (ร้อยละ 37.16) สำหรับข้อมูลทางด้านอายุพบว่าโดยที่นิสิตที่ตอบแบบสอบถามเป็นจำนวนมากที่สุด คือนิสิตที่มีอายุ 20 ปี จำนวน 49 คน (ร้อยละ 33.11) รองลงมาคือ อายุ 19 ปี จำนวน 34 คน (ร้อยละ 22.97) และ อายุ 21 ปี จำนวน 26 คน (ร้อยละ 17.57) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี และอายุ

(n = 148)			
ข้อมูล	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับชั้นปี	ชั้นปีที่ 1	35	23.65
	ชั้นปีที่ 2	52	35.14
	ชั้นปีที่ 3	36	24.32
	ชั้นปีที่ 4	25	16.89
	รวม		148
เพศ	ชาย	55	37.16
	หญิง	93	62.84
	รวม	148	100.00
อายุ	18 ปี	23	15.54
	19 ปี	34	22.97
	20 ปี	49	33.11
	21 ปี	26	17.57
	22 ปี	14	9.46
	23 ปี	2	1.35
	รวม	148	100.00

การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษา

การศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษาของนิสิตสาขาวิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จากการเก็บข้อมูลนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษาของนิสิตภาพรวมอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.42 (S.D.= 0.70) รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.41 (S.D. = 0.69) และ ด้านการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.38 (S.D. = 0.70) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษาของนิสิต

ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1) การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know)	4.37	0.71	สูงมาก
2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do)	4.42	0.70	สูงมาก
3) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be)	4.41	0.69	สูงมาก
4) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together)	4.38	0.70	สูงมาก
รวม	4.40	0.70	สูงมาก

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษา นิสิตสะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติในฟาร์ม สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ ตัวอย่างเช่น

“...สิ่งที่ได้จากงานฟาร์มคือ ความอดทน อดทนเพื่อจะให้งานผ่านไปได้อันที่สอง เรื่องของความสามัคคีของรุ่นพี่รุ่นน้อง หากไม่มีก็จะไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ เรื่องสุดท้ายเป็นเรื่องของการวางแผน ทุกอย่างเราก็มีแผน อย่างเราทำผักไฮโดร เราก็ต้องรู้กำหนด ว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่ถึงรู้กำหนดการแต่ไม่มีความรัก ความสามัคคีหรือความอดทนก็สามารถล้มได้หมด...” (สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2566)

“...งานฟาร์มได้ลงมือปฏิบัติ *learning by doing* เลยคือเมื่อเราได้ลงมือทำจริง ๆ เราจะได้เพื่อน ได้เห็นความเป็นผู้นำ เห็น *teamwork* เห็นทักษะการทำงาน เห็นสิ่งที่เราได้เรียนรู้ในห้องเอามาใช้ในการปฏิบัติงาน ในการทำงาน เห็นความร่วมมือร่วมใจ เห็นความมีระเบียบวินัย เห็นความรับผิดชอบ เห็นความร่วมมือกัน...” (สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2566)

“...การปฏิบัติงานในฟาร์มช่วยส่งเสริมความเป็นผู้นำ *Leadership* ถ้าไม่มี ความเป็นผู้นำจะกล้าตัดสินใจได้อย่างไร เพราะต้องตัดสินใจได้ ตัดเมื่อไหร่ เก็บเกี่ยวเมื่อไหร่ ขายอย่างไร ช่องทางไหน คิดวิเคราะห์ คิดว่าต้องมีกำไรไหม ต้องมีทักษะ *Critical Thinking* ต้องแก้ปัญหาได้ ต้องมีทักษะการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเพื่อนร่วมงาน เพราะว่าเราต้องทำงานร่วมกับ ต้องคุยกันกับเพื่อน ๆ ใน ฟาร์ม ถ้าเราทะเลาะกัน เราก็ต้องมีการประชุมกันเพื่อแก้ปัญหา การสืบค้นข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในฟาร์ม...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

จากการศึกษาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ พบว่า

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) จากการเก็บข้อมูลนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งตามตัวชีวิตใน 4 ด้าน พบว่า ด้านความรู้และความเข้าใจ (Knowledge and Understanding) ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้ในอนาคตได้อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.49 (S.D. = 0.64) ด้านความสามารถในการคิด (Ability to think) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มช่วยเพิ่มทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานได้ อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.40 (S.D. = 0.69) ในขณะที่ด้านกลยุทธ์การเรียนรู้เชิงปรับตัว (Adaptive learning Strategies) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้รู้วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง อยู่ในระดับสูงมากมีค่าเฉลี่ย 4.49 (S.D. = 0.63) และด้านความปรารถนาที่จะเรียนรู้ในอนาคตคิด (A Desire for Future Learning) ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอเนื่องจากข้าพเจ้าเห็นการนำมาปรับใช้ในชีวิตได้อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.45 (S.D. = 0.68) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know)

(n = 148)

ตัวชี้วัด	ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ความรู้และความเข้าใจ (Knowledge and Understanding) (จำนวน 3 ข้อ)	1. ในการเรียนรู้งานฟาร์มได้รับการกระตุ้นให้แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ	4.41	0.65	สูงมาก
	2. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้เรียนรู้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากหลากหลายแหล่งข้อมูลสารสนเทศ	4.29	0.71	สูงมาก
	3. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้ในอนาคตได้	4.49	0.64	สูงมาก
ความสามารถในการคิด (Ability to think) (จำนวน 3 ข้อ)	4. การเรียนรู้งานฟาร์มช่วยให้สามารถคิดแก้ปัญหาที่ไม่ได้คาดคิดได้	4.28	0.77	สูงมาก
	5. การเรียนรู้งานฟาร์มช่วยเพิ่มทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานได้	4.40	0.69	สูงมาก
	6. มีความพยายามเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับสิ่งที่เรียนรู้มาแล้วในงานฟาร์ม	4.38	0.64	สูงมาก
กลยุทธ์การเรียนรู้เชิงปรับตัว (Adaptive learning Strategies) (จำนวน 4 ข้อ)	7. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้รู้วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง	4.49	0.63	สูงมาก
	8. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้ไม่หลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่	4.30	0.73	สูงมาก
	9. มีการเรียนรู้วิธีการประยุกต์หลากหลายรูปแบบวิธีการเรียนรู้ขณะเรียนรู้งานฟาร์ม	4.39	0.73	สูงมาก
	10. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์	4.30	0.75	สูงมาก
ความปรารถนาที่จะเรียนรู้ในอนาคตคิด (A Desire for Future Learning) (จำนวน 3 ข้อ)	11. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้ไม่หยุดที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ไม่เฉพาะการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น	4.28	0.83	สูงมาก
	12. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องภายหลังจากจบการศึกษา	4.41	0.67	สูงมาก
	13. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอเนื่องจากข้าพเจ้าเห็นการนำมาปรับใช้ในชีวิตได้	4.45	0.68	สูงมาก
รวม		4.37	0.71	สูงมาก

หมายเหตุ: เกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ 1.00-1.80=ต่ำมาก 1.81-2.60=ต่ำ 2.61-3.40=ปานกลาง 3.41- 4.20=สูง 4.21-5.00=สูงมาก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know) นิสิตสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ในฟาร์มที่สามารถได้รับความรู้และความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำหรับต่อยอดเพื่อการทำงานในอนาคตได้

“...ตอนที่มาเจอบี 1 อาจารย์ให้เริ่มปลูกข้าวโพด ก็เรียนรู้เกี่ยวกับการขึ้นแปลง ตอนนั้นหลักการของการขึ้นแปลงก็ไม่ค่อยรู้อะไรมากนัก ก็ได้เริ่มเรียนกับอาจารย์ เริ่มได้รู้หลักและทฤษฎีต่าง ๆ เริ่มต้นไล่ ระดับความรู้เรื่อย ๆ มาเลยครับ...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

“...ตอนทำงานในฟาร์มที่อาจารย์สอนเรา ให้เป็นไม่ว่าจะเป็นซ่อมเครื่องมือ เครื่องจักร หรืออะไรต่าง ๆ ที่ใช้ในฟาร์ม มันก็เอาไปต่อยอดได้ทั้งหมด...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do) จากการเก็บข้อมูลนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งตามตัวชี้วัด ใน 3 ด้าน ด้านทักษะทางเทคนิคและวิชาชีพ (Vocational and Technical Skills) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือการเรียนรู้งานฟาร์มทำให้ได้ฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ในการทำงานได้ อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.52 (S.D. = 0.68) ด้านความสามารถในการปฏิบัติ (Capacity to Act) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้เกิดทักษะการทำงานได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.45 (S.D. = 0.71) สำหรับด้านความสามารถในการประยุกต์องค์ความรู้ (Ability to Apply Knowledge) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนจากงานฟาร์มสู่การปฏิบัติจริงในชีวิต อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.49 (S.D. = 0.67) ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do)

(n = 148)

ตัวชี้วัด	ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ทักษะทางเทคนิคและวิชาชีพ (Vocational and Technical Skills) (จำนวน 4 ข้อ)	1. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้ได้ฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ในการทำงานได้	4.52	0.68	สูงมาก
	2. ได้รับการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในสิ่งที่ได้ฝึกปฏิบัติงานในฟาร์ม	4.48	0.64	สูงมาก
	3. การเรียนรู้งานฟาร์มช่วยเพิ่มทักษะการทำงานในอาชีพ	4.39	0.70	สูงมาก
	4. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้พบความง่ายในการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการ	4.28	0.72	สูงมาก
ความสามารถในการปฏิบัติ (Capacity to Act) (จำนวน 3 ข้อ)	5. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้เกิดทักษะการทำงานได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน	4.45	0.71	สูงมาก
	6. สามารถฝึกฝนทักษะในงานที่ทำงานเกิดเป็นความชำนาญ อันมีผลมาจากการเรียนรู้งานฟาร์ม	4.36	0.71	สูงมาก
	7. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้สามารถเชื่อมโยงความรู้จากภาคทฤษฎีในห้องเรียนสู่การปฏิบัติจริง	4.42	0.76	สูงมาก
ความสามารถในการประยุกต์องค์ความรู้ (Ability to Apply)	8. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้งานฟาร์มประยุกต์สู่วิธีการแก้ปัญหาในอาชีพการทำงานได้	4.41	0.71	สูงมาก

ตัวชี้วัด	ข้อความถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
Knowledge) (จำนวน 3 ข้อ)	9. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนจากงานฟาร์มสู่การปฏิบัติจริงในชีวิต	4.49	0.67	สูงมาก
	10. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ	4.41	0.70	สูงมาก
รวม		4.42	0.71	สูงมาก

หมายเหตุ: เกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ 1.00-1.80=ต่ำมาก 1.81-2.60=ต่ำ 2.61-3.40=ปานกลาง 3.41- 4.20=สูง 4.21-5.00=สูงมาก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนิตินิตให้เน้นย้ำว่า งานฟาร์มสามารถเปลี่ยนองค์ความรู้ ทักษะสู่ขั้นการปฏิบัติและพัฒนาสู่ขั้นวิชาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนี้

“...เราปฏิบัติได้เองโดยไม่ต้องมีใครคอยบอก นำมาซึ่งความภูมิใจ จากสิ่งที่คิดว่า ไม่ชอบ ทำไม่ได้ กลับกลายเป็น สิ่งนี้เราก็ทำได้ และจากการฝึกปฏิบัติเป็นประจำ ทำซ้ำ ๆ นั้น ทำให้เกิดทักษะความชำนาญ จนสร้างความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้...” (สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2566)

“...สิ่งที่เรียนรู้จากฟาร์ม มันทำให้เราจำได้ขึ้นใจเลย มันให้ทักษะที่ค่อนข้างลึก ไม่ใช่ทำ ๆ แล้วก็จบ แต่ว่ามันทำซ้ำ จนเราทำได้...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

“...ทำให้รู้จักการสร้างโรงเห็ด โดยระยะของการจะเปิดดอกเห็ด ก็ต้องวางแผนสร้างโรงเห็ดให้เสร็จในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าเราผิดไปแค่อันหนึ่ง เช่น สร้างโรงเห็ดใช้เสาผิดเบอร์ มันสูงเกินไป มันทำให้เกิด ค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น เพราะเราก็ต้องไปเพิ่มส่วนค่าใช้จ่ายมากขึ้น...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

3. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) จากการเก็บข้อมูลนิตินิตที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวชี้วัด ใน 3 ด้าน พบว่าด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) ข้อความถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้เข้าใจในสิ่งที่ตัวเองต้องการได้ดีขึ้น อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.48 (S.D. = 0.63) ด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligent) พบว่า ข้อความถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้สามารถจัดลำดับสิ่งที่สำคัญ เพื่อทำให้สำเร็จก่อนได้ อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.43 (S.D. = 0.70) ในขณะที่ด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) พบว่า ข้อความถามที่มีระดับสูงที่สุดได้แก่ การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้ต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.53 (S.D. = 0.64) ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be)

		(n = 148)		
ตัวชี้วัด	ข้อความถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) (จำนวน 4 ข้อ)	1. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้เข้าใจในสิ่งที่ตัวเองต้องการได้ดีขึ้น	4.48	0.63	สูงมาก
	2. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้สามารถระบุข้อบกพร่อง/จุดอ่อนของตัวเองได้	4.45	0.65	สูงมาก
	3. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้รู้วิธีการเรียนรู้ที่ดีที่เหมาะสมกับตัวเอง	4.44	0.61	สูงมาก
	4. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้พบวิธีที่สามารถทำให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เมื่อเกิดความรู้สึกไม่อยากเรียน	4.39	0.72	สูงมาก
ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligent) (จำนวน 4 ข้อ)	5. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้สามารถจัดการกับอารมณ์ให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้และปฏิบัติงานได้	4.42	0.71	สูงมาก
	6. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้มีวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบของตนเอง	4.41	0.64	สูงมาก
	7. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้สามารถจัดลำดับสิ่งที่สำคัญ เพื่อทำให้สำเร็จก่อนได้	4.43	0.70	สูงมาก
	8. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้เรียนรู้วิธีจัดการกับความรู้สึกโกรธจนระงับได้ ก่อนที่จะเริ่มทำสิ่งอื่นต่อไป	4.34	0.72	สูงมาก
การพัฒนาตนเอง (Personal Development) (จำนวน 4 ข้อ)	9. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้มีความสุขที่ดีขึ้น	4.24	0.81	สูงมาก
	10. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้มีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น	4.39	0.70	สูงมาก
	11. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้ยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้มากขึ้น	4.45	0.66	สูงมาก
	12. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้ต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	4.53	0.64	สูงมาก
รวม		4.41	0.69	สูงมาก

หมายเหตุ: เกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ 1.00-1.80=ต่ำมาก 1.81-2.60=ต่ำ 2.61-3.40=ปานกลาง 3.41- 4.20=สูง 4.21-5.00=สูงมาก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนิตินิตสะท้อนว่า การทำงานฟาร์มสามารถทำให้ค้นพบตัวเอง เข้าใจร่างกายสติปัญญา อารมณ์ ของตนเองที่ส่งผลให้เราสามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้ ทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนี้

“...การเรียนรู้งานฟาร์ม จากที่เป็นคนไม่เคยทำ ไม่เคยได้รับการฝึกฝน ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการทำงานในฟาร์มมาก่อน ทำให้ตัวเองคิดว่า ทำไม่ได้ ทำไม่เป็น ส่งผลให้เกิดความรู้สึก ไม่ชอบ งานฟาร์มในช่วงแรก ๆ แต่เมื่อได้รับความรู้ และการฝึกปฏิบัติเป็นประจำ ทำซ้ำ ๆ จนจำได้ จากความรู้สึกในเชิงลบ กลายเป็นเชิงบวกในทันที การที่อาจารย์ฝึกให้เราทำซ้ำ ๆ เป็นประจำ จนเราปฏิบัติได้เองโดยไม่ต้องมีใครคอยบอก นำมาซึ่งความภูมิใจ จากสิ่งที่คิดว่า ไม่ชอบ ทำไม่ได้ กลับกลายเป็นชอบ...” (สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2566)

4. การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) จากการเก็บข้อมูลนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งตามตัวชี้วัด ใน 3 ด้าน ด้านทักษะทางสังคม (Social Skills) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุด คือ การเรียนรู้งานพาร์มทำให้เรียนรู้การยอมรับในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.46 (S.D. = 0.66) ด้านการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) พบว่า ข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานพาร์มทำให้จัดการและแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.39 (S.D. = 0.68) ส่วนด้านความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Culture awareness) พบว่าข้อคำถามที่มีระดับสูงที่สุดคือ การเรียนรู้งานพาร์มส่งผลให้เกิดความตระหนักว่ากลุ่มคนที่ต่างวัฒนธรรมกันควรสนับสนุนซึ่งกันและกันและรวมกลุ่มกัน อยู่ในระดับสูงมาก มีค่าเฉลี่ย 4.43 (S.D. = 0.67) (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together)

ตัวชี้วัด	ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ทักษะทางสังคม (Social Skills) (จำนวน 4 ข้อ)	1. การเรียนรู้งานพาร์มทำให้มีทักษะการสื่อสารที่ดีกับเพื่อนๆ	4.32	0.69	สูงมาก
	2. การเรียนรู้งานพาร์มทำให้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานได้	4.34	0.74	สูงมาก
	3. การเรียนรู้งานพาร์มทำให้เรียนรู้การยอมรับในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม	4.46	0.66	สูงมาก
	4. การเรียนรู้งานพาร์มทำให้ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมงานสังคมอย่างเต็มใจ	4.43	0.64	สูงมาก

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (จำนวน 4 ข้อ)	5. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้จัดการและแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี	4.39	0.68	สูงมาก
	6. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้เพลินเพลินกับการพูดคุยในการแก้ปัญหากับเพื่อน ๆ	4.39	0.72	สูงมาก
	7. การเรียนรู้งานฟาร์มทำให้มักจะไม่ปกปิดความคิดและความเชื่อของบุคคลหนึ่งที่แตกต่างจากคนส่วนมาก	4.30	0.80	สูงมาก
ความเข้าใจความแตกต่างทาง วัฒนธรรม (Culture awareness) (จำนวน 3 ข้อ)	8. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้รู้สึกสนุกที่ได้เรียนรู้กับเพื่อน ๆ ที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม	4.39	0.70	สูงมาก
	9. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้ไม่เพิกเฉยความคิดและความเชื่อที่แตกต่างจากข้าพเจ้า	4.37	0.73	สูงมาก
	10. การเรียนรู้งานฟาร์มส่งผลให้เกิดความตระหนักว่ากลุ่มคนที่ต่างวัฒนธรรมกันควรสนับสนุนซึ่งกันและกัน และรวมกลุ่มกัน	4.43	0.67	สูงมาก
รวม		4.38	0.70	สูงมาก

*เกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ 1.00-1.80=ต่ำมาก 1.81-2.60=ต่ำ 2.61-3.40=ปานกลาง 3.41- 4.20=สูง 4.21-5.00=สูงมาก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนิสิตเน้นถึงการเรียนรู้ในฟาร์มที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะและค่านิยมทางสังคม ได้แก่ ความเคารพและความห่วงใยต่อผู้อื่น ทักษะทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการยอมรับความหลากหลายของบุคคล ดังเช่น

“...ชุมชนฟาร์มก็เป็นบททดสอบอีกอย่าง ก่อนเราจะขึ้นปี 4 เพราะเราต้องทำหน้าที่ควบคุมงาน ต่าง ๆ มันจะมีโครงการต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบ เพราะมันจะสอนเราในด้านหน้าที่การงานในอนาคตด้วย เพราะต่างคนต่างความคิด ทำยังไงให้ทำงานร่วมกันให้ได้ ปัญหาสังคมตอนนี้ คือ เรื่องของความสามัคคีอันแรก เรื่องของการแบ่งแยก การฝึกในฟาร์มเป็นการฝึกเรื่องของความสามัคคี...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

“...การทำงานฟาร์มมันทำให้เราเรียนรู้ที่จะทำงานกับผู้อื่น และเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ทั้งเพื่อน พี่ น้อง ครูอาจารย์ด้วย มันได้มากกว่าการเรียนในห้องเรียน...” (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2566)

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของนิสิตบนฐานงานฟาร์มที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามข้อเสนอสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก การจัดการศึกษาในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานฟาร์ม และกิจกรรมเสริมหลักสูตรบนฐานงานฟาร์มนั้นสามารถส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ใน 4 ด้านคือ 1) Learning to Know คือ การจัดการเรียนรู้ในฟาร์มสถานศึกษาสามารถให้นิสิตได้รับความรู้ตั้งแต่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานฟาร์ม โดยการเสริมประสบการณ์ตรงจากฟาร์มนิสิตฯ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาตลอดระยะเวลาการเรียนรู้ในฟาร์มสถานศึกษา จนไปถึงองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยทางด้านเกษตร นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตพบว่าคณาจารย์กระตุ้นให้ผู้เรียนหาองค์ความรู้ที่มีความทันสมัยมาส่งต่อให้นิสิต และชี้แนะแนวทางเพื่อให้นิสิตสามารถหาองค์ความรู้ที่มีอยู่ด้วยตนเองต่อไปได้

ในอนาคต 2) Learning to Do ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะที่เกี่ยวข้องกับทางด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษา จาก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า นิสิตจะได้ฝึกปฏิบัติจนเกิดเป็นทักษะความชำนาญที่สามารถต่อยอดเป็นอาชีพ ได้ในอนาคต 3) Learning to Be การเรียนรู้ในฟาร์มทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองทั้งร่างกายที่ถูกฝึกให้มีความ แข็งแรงจากการปฏิบัติงานเกษตร การควบคุมอารมณ์ตนเอง จากการทำงานที่เหนื่อยและกับคนหมู่มาก ส่งผล ให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้จักตนเอง รู้ว่าตัวเองชอบอะไร ไม่ชอบอะไร และ 4) Learning to Live Together) การ เรียนรู้บนฐานงานฟาร์มส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ ปรับตัวใช้ชีวิต เสริมสร้างความสามัคคี และ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตกับนิสิต นิสิตกับอาจารย์ในภาควิชาฯ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ฟาร์มสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ ฝึกทักษะและประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม การจัดเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by doing) เพื่อให้ ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในวิชาชีพเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาที่จะประกอบอาชีพ ได้ ตลอดจนบ่มเพาะทักษะการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้บริบูรณ์กับผู้เรียน จาก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าฟาร์มสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นไปตามข้อเสนอ สี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโกที่เป็นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน (UNESCO, 2011) ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของฟาร์มสถานศึกษาตามข้อเสนอสี่ เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก ของนิสิตภาพรวมอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do) รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) ด้านการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) โดยรายด้านพบว่า มีระดับสูงมากทั้ง 4 ด้าน ตามลำดับ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาใน ฟาร์มสถานศึกษาสอดคล้องกับ “สี่เสาหลักทางการศึกษา (Four Pillars of Education)” ที่เน้นการจัดการศึกษาเพื่อเป็น ฐานสำคัญให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 4 ประการ คือ 1) การเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know) 2) การ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do) 3) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) และ 4) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ ร่วมกัน (Learning to Live Together) สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพของ Dailey et al. (2001) ที่กล่าวว่า หลักการของการศึกษาทางการเกษตร ประกอบด้วย การเรียนรู้ในห้องเรียน การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ภายใต้ คำแนะนำ และกิจกรรมส่งเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งสามส่วนทำให้ได้รับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และทักษะสำหรับ การดำเนินชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้ใหญ่และการประกอบอาชีพในอนาคต ผลการวิจัยที่พบ สอดคล้องกับ Chiappe, A., et al. (2020) ที่ศึกษารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ระบุว่าแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากผู้เรียนสามารถ เรียนรู้และพัฒนาทักษะตามความต้องการทั้งการพัฒนาตนเอง ความร่วมมือระหว่างกลุ่ม และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งไม่ถูกจำกัดในระบบการเรียนรู้แบบในห้องเรียนที่ผู้เรียนถูกออกแบบให้เรียนรู้ ภายใต้กฎเกณฑ์แบบเดียวกัน อีกทั้ง Smeds et al. (2015) ยังได้เสนอว่า การศึกษาในฟาร์มและการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่แท้จริงเป็นการ สนับสนุนความต้องการของผู้เรียนในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจ มีความ เข้าใจและเพิ่มความจำในระยะยาวได้มากขึ้นจากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมจริง ทั้งนี้ผลการศึกษาวิจัยเป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน ดังนั้นฟาร์มสถานศึกษาเปรียบเสมือนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะสามารถปลูกฝัง ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการทำงานทั้งตนเองและ ทำงานเป็นทีม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในทุกรูปแบบ การเรียนรู้แบบนำตนเอง (self-direct learning) และ การพัฒนาความเป็นมืออาชีพในงานที่ทำ ส่งผลทำให้การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนแต่ยังครอบคลุมถึง พื้นที่การเรียนรู้เสมือนจริงเช่นเดียวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นบนฐานงานฟาร์มสถานศึกษาเป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของฟาร์มสถานศึกษาตามข้อเสนอสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของฟาร์มสถานศึกษาที่เป็นแหล่งเรียนรู้แบบเพาะผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ ที่เป็นพื้นฐานสำหรับต่อยอดเพื่อการทำงานในอนาคต สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชั้นการปฏิบัติและพัฒนาสู่ขั้นวิชาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนารวมของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และจริยธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข งานวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่าควรส่งเสริมการใช้ฟาร์มสถานศึกษาเป็นฐานในการบ่มเพาะให้นิสิตเข้าใจเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ตอบสนองสี่เสาหลักการศึกษาของยูเนสโก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการศึกษาทางด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อม และควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครอบคลุมเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาทั้ง 4 ประการ (Four Pillars of Education)

เอกสารอ้างอิง

- Aurini, J. D., Heath, M., & Howells, S. (2016). *The how to of qualitative research*. London, UK: Sage.
- Bagnall, R.G. (2016). Sustainability in and through Lifelong Learning: Making Space for Everyday Knowledge and Regionalism in a Globalizing World. In: Robertson, M., Tsang, P. (eds) *Everyday Knowledge, Education and Sustainable Futures. Education in the Asia-Pacific Region: Issues, Concerns and Prospects*, 30. Springer, Singapore.
- Chiappe, A., A.M.T. Samper, A.E. Wills, and I. Restrepo. (2020). Rethinking 21st century schools: the quest for lifelong learning ecosystems. *Ensaio: Avaliação e Políticas Públicas em Educação, Rio de Janeiro*, 28(107), 521-544.
- Charungkaittikul, S. & Henschke, J. A. (2014). Strategies for Developing a Sustainable Learning Society: An Analysis of Lifelong Learning in Thailand. *International Review of Education*, 60(4), 499-522. https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1390&context=utk_IACEbrowseall
- Dailey A. L., Conroy, C. A., and Shelley-Tolbert C.A. (2001). Using Agricultural Education as the Context to Teach Life Skills. *Journal of Agricultural Education*, 42(1), 11-20.
- Department of Human and Community Resource Development. (2023). *Self-assessment Report of a Bachelor of Science Program in Agricultural and Environmental Education, Department of Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University. Academic year 2023*. [Unpublished manuscript] [translated]
- Gelpi, E. (1985). *Lifelong education and international relations*. Routledge.
- Jaldemark, J. & Bång, Å. (2020). Reaching for a hybrid and networked university through lifelong learning initiatives. In *the 12th International Conference on Networked Learning*, (p. 1- 4). <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:1431510/FULLTEXT01.pdf>
- Lichtman, G. (2017). *EdJourney: A Roadmap to the Future of Education*. Wiley-Blackwell
- Luka, I. & Sumalee, S. (2015). Lifelong learning strategies and practice in Latvia and Thailand. *Policy Futures in Education*, 13(4), 529-545. <https://doi.org/10.1177/1478210315571222>.

- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2022). *Agricultural and Cooperative Action Plan 2023 - 2027*. Retrieved from Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives. [translated]
- Panyakom, R. (2015). Farming system with Vocational Agricultural Education Management. *Journal of Industrial Education*, 14(2), 748–755.
- Ratana-Ubol, A. & Henschke, J. A. (2015). Cultural Learning Processes through Local Wisdom: A Case Study on Adult and Lifelong Learning in Thailand. *International Journal of Adult Vocational Education and Technology*, 6(2), 41-61. <https://doi.org/10.4018/ijavet.2015040104>.
- Siriwan, N. (2014). *Study of Thai agriculture: important points that need to be reviewed*. Bangkok: Mean Service Supply Limited Partnership. [translated]
- Smeds P., Jeronen E., & Kurppa S. (2015). Farm Education and the Value of Learning in an Authentic Learning Environment. *International Journal of Environmental & Science Education*, 10(3), 381-404.
- Scatolini, A. (2010). The “Glocal” Dimension of Teacher Education Programs. In G. Milton (ed.), *International explorations in education*. LAP Lambert Academic Publishing.
- Supnui, I. (2022). *Engaged Scholarship and Lifelong Learning through an Educational Farm in Nakhon Pathom Province, Thailand* [Doctor of Philosophy (Extension Education), University of the Philippines Los Baños].
- Supnui, K., Tanpichai, P., & Soopunyo, W. (2013). Development of training curriculum on leadership in agricultural and environmental education activities using a university's farm as a learning resource. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 34(2), 255-268.
- UNESCO. (2004). Learning: The Treasure within. Report for UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002273/227373e.pdf>
- UNESCO. (2011). International Standard Classification of Education. <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper & Row.
- Yang, J., Schneller, S., & Roche, S. (2015). *The role of higher education in promoting lifelong learning*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233592>.